

TARBIYA FANINI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI

Aminbaev Suxrob Farhod o'g'li

Ellikqal'a tuman politexnikumi tarbiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya. *Maqolada tarbiya fanini o'qitishda uchraydigan dolzarb muammolar va ularning yechimlari ilmiy asosda yoritiladi. Zamonaviy ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut, o'quvchilarning motivatsiyasi pasayishi, pedagogik texnologiyalarning yetarli qo'llanilmasligi, individual yondashuvning sustligi va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirishdagi qiyinchiliklar asosiy muammolar sifatida ko'rsatib o'tiladi. Ularning yechimi sifatida interfaol metodlardan samarali foydalanish, amaliy mashg'ulotlarni kengaytirish, axborot texnologiyalarini joriy etish, individual yondashuvni kuchaytirish va qadriyatlarga tayangan holda ta'limni tashkil etish taklif qilinadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, tarbiya fanini samarali o'qitish yoshlarning shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy barkamolligi va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.*

Kalit so'zlar: *tarbiya, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiya, motivatsiya, individual yondashuv, ma'naviy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi*

Tarbiya fani ta'lim tizimida nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarni komil inson sifatida shakllantirish, ularni ijtimoiy hayotga tayyorlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lishga o'rgatish vazifasini bajaradi. Bu fan orqali yoshlar jamiyatning ma'naviy tayanchiga, kelajak taraqqiyotining faol ishtirokchisiga aylanishlari kutiladi. Shu sababli tarbiya fanining o'qitilishi ta'lim tizimida alohida mas'uliyat bilan yondashiladigan jarayonlardan biridir. Ammo hozirgi kunda globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida tarbiya fanini o'qitishda qator muammolar mavjudligi kuzatilmoqda.

Avvalo, nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut muammosi alohida e'tiborga loyiq. Darslarning ko'pchiligi nazariy materiallarga asoslanib olib borilayotgani bois, o'quvchilar olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatidan cheklangan bo'ladilar. Masalan, oila tarbiyasiga oid mavzular ko'pincha nazariy tarzda tushuntiriladi, lekin amaliy mashg'ulotlar orqali real vaziyatlar modellashtirilmagani sababli o'quvchilar uni chuqur o'zlashtira olmaydilar. Bu esa tarbiya fanining ta'sirchanligini kamaytiradi.

Ikkinchi muammo o'quvchilarning motivatsiyasining pastligidir. Ba'zi hollarda tarbiya faniga "ikkinchi darajali" fan sifatida qaralishi, uni boshqa asosiy fanlar qatorida

baholanmasligi kuzatiladi. Darslarning monoton tarzda, ma'ruza asosida o'tilishi, bahs-munozaralarning kamligi, o'quvchilarni faol muloqotga jalb etmaslik ularning qiziqishini susaytiradi. Natijada, o'quvchilar tarbiya darslarida faol emas, balki passiv ishtirokchi sifatida qolib ketadilar.

Yana bir muhim muammo — pedagogik texnologiyalardan yetarlicha foydalanilmasligidir. Bugungi kunda ta'lim jarayoniga axborot texnologiyalari, multimedia vositalari, virtual ta'lim platformalari keng joriy qilinayotgan bo'lsa-da, tarbiya fanida bu imkoniyatlar ko'p hollarda to'liq ishlatilmayapti. Tarbiya darslari asosan an'anaviy shaklda olib borilayotgani bois, ularning samaradorligi yetarli darajada yuqori emas.

Individual yondashuvning sustligi ham katta muammolardan biridir. Tarbiya darslarida barcha o'quvchilarga bir xil talab qo'yilishi, ularning xarakteri, temperament xususiyatlari, shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari hisobga olinmasligi darsning sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, introvert va ekstravert o'quvchilarning psixologik ehtiyojlari turlicha bo'lsa-da, ko'pincha ular bir xil topshiriqlarni bajarishga majbur bo'ladilar. Natijada, ayrim o'quvchilar dars jarayonida o'zini to'liq namoyon qila olmaydilar.

Bundan tashqari, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirishdagi muammolar ham dolzarbdir. Ijtimoiy tarmoqlar va global madaniy oqimlar yoshlarning dunyoqarashiga bevosita ta'sir etmoqda. Ularning ko'pchiligi zamonaviy madaniy oqimlarga qiziqish bildirgan holda milliy qadriyatlardan uzoqlashib bormoqda. Shu sababli tarbiya darslarida milliy qadriyatlar bilan bir qatorda umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish juda muhimdir. Bu esa pedagoglardan yuqori mahorat va keng dunyoqarashni talab qiladi.

Ushbu muammolarning yechimlari sifatida bir qator tavsiyalarni keltirish mumkin. Avvalo, nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish zarur. Rol o'yinlari, hayotiy vaziyatlarni modellash, psixologik treninglar va loyihaviy topshiriqlar orqali o'quvchilarda nazariy bilimlar bilan bir qatorda hayotiy ko'nikmalar ham shakllantiriladi. Bundan tashqari, interfaol metodlardan keng foydalanish darslarni qiziqarli va samarali qiladi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Munozara", "Keys-stadi" kabi metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi.

Zamonaviy axborot texnologiyalarini tarbiya darslariga joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, qisqa videoroliklar, ta'limiy animatsiyalar, interaktiv testlar, ijtimoiy tarmoqlarda ma'naviy-ma'rifiy loyihalarni targ'ib qilish orqali o'quvchilarning qiziqishini oshirish mumkin. Bu jarayonda pedagog o'quvchilarning

internetdagi faoliyatini nazorat qilish emas, balki yo'naltirish, ularga to'g'ri tanlov qilish imkoniyatini berishi lozim.

Shuningdek, individual yondashuvni kuchaytirish zarur. Har bir o'quvchining shaxsiy tipologik xususiyatlarini hisobga olib, ularga mos topshiriqlar berish darsning samaradorligini oshiradi. Ekstravert o'quvchilarni jamoaviy ishlar, guruh rahbarligi, liderlik vazifalariga jalb etish, introvert o'quvchilarni esa tahliliy topshiriqlarga, yozma ishlarga yo'naltirish maqsadga muvofiqdir.

Eng muhimi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish orqali yoshlarni global dunyoqarashga ega, ammo milliy qadriyatlarini asrab-avaylaydigan shaxslar sifatida shakllantirish mumkin. Tarbiya fanida xalq og'zaki ijodi, milliy urf-odatlar, buyuk allomalar merosi bilan bir qatorda, zamonaviy global muammolarni ham muhokama qilish o'quvchilarda keng dunyoqarash hosil qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya fanini o'qitishda uchraydigan muammolar — nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovut, motivatsiya yetishmasligi, pedagogik texnologiyalarning sust qo'llanilishi, individual yondashuvning zaifligi hamda qadriyatlarni uyg'unlashtirishdagi qiyinchiliklardan iboratdir. Ushbu muammolarni hal etish interfaol metodlar, zamonaviy texnologiyalar, individual yondashuv va qadriyatlarga asoslangan pedagogik yondashuv orqali amalga oshirilishi mumkin. Tarbiya fanini samarali o'qitish yoshlarning ma'naviy barkamolligi, ijtimoiy kompetensiyalari va fuqarolik ongini shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 2015.
3. Xasanboeva O. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. G'ofurov K. Ta'lim jarayonida interfaol metodlar. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
5. Asqarova N. Shaxs psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Allport G. Personality: A Psychological Interpretation. – Holt, New York, 1937.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
8. UNESCO. Education for Sustainable Development. – Paris, 2015.
9. OECD. The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass. – Paris, 2019.
10. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1916.